

”DOM ÄR JU HELT UNDERBARA EN DEL...”

- *ungdomars röster om invandrare och svenskar*

Mia Gladh & Ida-Christina Lindgren

Handledare: Alexandru Panican

Socionomprogrammet

Socialt arbete med inriktning mot kulturmöten och integration

SOL 066, C-uppsats, Vårterminen 2006

Socialhögskolan

Box 23, 221 00 Lund

ABSTRACT

The purpose of this essay was to analyze if and how teenagers think about immigrants and Swedes, the relationship between them and to find out where these thoughts originate from. The essay consisted of four main questions; do the teenagers think in terms of immigrants and Swedes? How do the teenagers reason in terms of who is an immigrant and who is Swedish? What do they think about the relationship between immigrants and Swedes? Where do these opinions originate from?

The study was based on eight interviews conducted with teenagers born in 1987. Our conclusion of the study was that it is not easy to determine who is Swedish and who is not. It was clear in this study though that looks and behaviour were utterly important. The teenagers also said that their behaviour changed, deliberately or not, when they communicated with people from other cultures. Furthermore, family and environment primarily formed the teenagers' opinions.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	4
1. INLEDNING.....	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Metod och urval.....	6
1.3.1 Val av metod.....	6
1.3.2 Urval	7
1.3.3 Definitioner.....	7
1.3.4 Analys av det empiriska materialet.....	9
1.3.5 Resultatens tillförlitlighet	9
1.3.6 Källkritik.....	10
1.3.7 Etiska överväganden.....	10
1.4 Fortsatt framställning.....	11
2. TIDIGARE FORSKNING OCH TEORI	12
2.1 Tidigare forskning	12
2.1.1 Anders Lange & Charles Westins studie.....	12
2.1.2 Stig Elofssons studie.....	13
2.1.3 Anders Lindströms studie.....	14
2.2 Teori.....	15
2.2.1 Närhet och distans.....	15
2.2.2 Erving Goffmans teatermetafor	16
2.2.3 Fördomar.....	18

3. EMPIRI OCH ANALYS	19
3.1 Det bekanta och det främmande	19
3.2 Förhållandet mellan invandrare och svenskar	22
3.2.1 Analys	25
3.3 Beteende i vardagen.....	27
3.3.1 Analys	30
3.4 Varifrån kommer åsikterna?.....	32
3.4.1 Analys	34
4. SLUTDISKUSSION.....	36
LITTERATURFÖRTECKNING	39

BILAGOR

Intervjuguide

FÖRORD

Vi vill rikta ett varmt tack till de elever vi intervjuat samt till rektorn vid gymnasieskolan för ert engagemang.

Även ett stort tack till vår handledare, Alexandru Panican, för stöd och kommentarer under arbetets gång.

Vi vill även tacka varandra för ett gott och trevligt samarbete.

Lund i maj 2006

Mia Gladh

Ida-Christina Lindgren

1. INLEDNING

1.1 Problemformulering

Under praktikperioden hösten 2005 har vi båda, om än på olika sätt, kommit i kontakt med människor från olika kulturer och fått en inblick i betydelsen detta kan ha för det sociala arbetet. Efter avslutad praktik föll det sig naturligt för oss att läsa kursen ”Socialt arbete med inriktning mot kulturmöten och integration”, inte minst för att följa upp praktikperioden, men också för att vi finner den aktuell i och med hur Sveriges befolkningssammansättning idag ser ut. Under terminen som gått har vårt intresse än mer ökat gällande interaktionen mellan olika etniska grupper i samhället. Vi har vidare allt oftare funderat kring hur människor egentligen ser på varandra och betar sig i varandras närhet.

Som socionomkandidat vid en gymnasieskola i Malmö kom en av uppsatsskrivarna regelbundet i kontakt med ungdomar med olika bakgrunder. Det visade sig att bland dessa ungdomar finns många åsikter om andra människor och kulturer, vilket styrde oss i valet att låta ungdomar utgöra vår respondentgrupp. Lange och Westin (1993) skriver, att genom att vända sig till ungdomar som respondentgrupp kan man få en relativt bra bild av hur förhållningssätt ser ut idag i samhället. Det är dock viktigt att tillägga att ett fåtal intervjupersoners åsikter inte alls behöver sammanfalla med majoritetens uppfattningar inom hela befolkningen. Ytterligare en anledning till att vända sig till ungdomar är att de är inne i sin utvecklingsfas och i färd med att skapa sin vuxenidentitet. Enligt Lange och Westin (ibid.) är det möjligt att skapa sig en bild av ungdomarnas framtida åsikter, vilket vi finner intressant, eftersom dessa ofta läggs till grund vid myndighetsåldern.

Vi finner det intressant att låta ungdomar komma till tals gällande frågor om invandrare och svenskar, det vill säga människor som de faktiskt har i sin omgivning och mer eller mindre dagligen interagerar med. Utöver detta önskar vi få veta i vilken utsträckning de funderar kring detta, när det finns en möjlighet att vi som socionomstuderande ser det som alltför självklart. Finner ungdomar överhuvudtaget våra frågor relevanta?

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att analysera om och hur ungdomar reflekterar kring invandrare och svenskar, förhållandet dem emellan samt att ta reda på varifrån dessa tankar kommer.

För att besvara vårt syfte har vi använt oss av följande huvudsakliga frågeställningar:

- Reflekterar ungdomarna över vem som är invandrare respektive svensk?
- Hur resonerar ungdomarna kring vem som är invandrare respektive svensk?
- Hur ser ungdomarna på förhållandet mellan invandrare och svenskar?
- Varifrån tror sig ungdomarna ha hämtat sina tankar och åsikter om invandrare och svenskar?

1.3 Metod och urval

1.3.1 Val av metod

Eftersom vi valt att genomföra en undersökning om och hur ungdomar reflekterar kring invandrare och svenskar ansåg vi en kvalitativ metod vara det bästa redskapet för att besvara vårt syfte. Genom att intervjua ungdomarna kom vi närmare våra respondenter, vilket gav oss ökade möjligheter att se deras reaktioner samt fånga upp hur de resonerar kring frågorna (Holme & Solvang, 1997). Genom att intervjua ungdomarna gavs vidare möjligheten att ställa följdfrågor, en flexibilitet som enkäter inte erbjuder, om det under intervjun skulle framkomma ytterligare funderingar hos oss eller om vi önskade få svaren än mer tydliggjorda. Vi önskade på detta vis närma oss en helhetsbild. Vi har dock i möjligaste mån eftersträvat att inte frångå intervjuguiden (se bilaga) i större utsträckning än att kunna jämföra intervjumaterialet, vilket annars kan vara till nackdel vid analysen. Vi är således medvetna om att just den flexibilitet som en kvalitativ metod erbjuder också kan utgöra en svaghet. Fokus för våra följdfrågor har därför varit att förhindra missförstånd. Ytterligare en svaghet som en kvalitativ metod kan utgöra är att vi får mer kunskap och därmed lär oss fördjupa oss mer i de svar vi får ju fler intervjuer vi genomför, vilket kan resultera i att svaren i den första intervjun kan skilja sig från svaren i den sista (Holme & Solvang, 1997). Vi tycker oss se i vår undersökning att de sista intervjuerna givit oss en djupare förståelse än de första.

Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer då detta har gjort det möjligt för våra respondenter att besvara våra frågor med egna ord samt förtydliga och utveckla sina respektive svar. Denna metod har också givit oss möjligheten att i viss mån fördjupa oss i svaren vi fått samt att föra en dialog med våra respondenter (May, 2005).

Innan intervjuerna påbörjades sökte vi litteratur som ansågs relevant för vårt ämne, vilket också underlättade för oss att begränsa vårt arbete samt ge oss idéer om hur vi skulle formulera våra frågeställningar. Vi har dock undvikit att inledningsvis fokusera alltför mycket på tänkbara teorier, eftersom vi tror det kunnat påverka oss under intervjuernas gång, för att istället eftersträva att vara öppna för de svar respondenterna ger oss.

Vi har valt att förlägga intervjuerna till en gymnasieskola på en mindre ort i södra Sverige, vilken tillhör en kommun med en lång historik av invandring.

1.3.2 Urval

Vi har valt att intervjua åtta elever i årskurs tre på gymnasiet, eftersom vi önskade få veta hur just ungdomar tänker kring våra frågor. Respondenternas kön eller etnicitet har därför varit ovidkommande för undersökningen. De enda kraven vi har haft var att eleverna skulle vara uppväxta i den aktuella kommunen, för att det där finns en historik av invandring samt att de fyllt 18 år, för att undslippa ett eventuellt godkännande från föräldrarna i brist på tid.

En av uppsatsskrivarna har anknytning till orten, på vilken vi valde att genomföra intervjuerna, vilket underlättade vår kontakt med den aktuella skolan. Vi kontaktade gymnasieskolans rektor, som därefter på eget initiativ tilldelade oss åtta elever i årskurs tre, vilka samtliga ställde upp på att intervjuas. Vi är således medvetna om på vilket sätt vi kommit i kontakt med våra respondenter, det vill säga att vi inte varit inblandade i urvalet i större utsträckning än de kriterier vi önskat få uppfyllda. Vi har överhuvudtaget inte diskuterat med rektorn på vilka grunder de aktuella eleverna valts ut, vilka möjligtvis kan ha påverkat de svar vi fått under intervjuernas gång. Vi har dock accepterat rektorns eget förslag att tillhandahålla respondenter, vilket givetvis underlättat för oss och vårt arbete. För att underlätta för våra respondenter genomförde vi intervjuerna, vilka i genomsnitt tog 35 minuter och tog plats under två dagar, i en sal på den aktuella skolan.

1.3.3 Definitioner

Invandrare

Enligt Nationalencyklopedin (1992) är en invandrare:

person som flyttar från ett land till ett annat för att bosätta sig där en längre tid, enligt folkbokföringen i Sverige minst ett år /.../ I slutet av 1960-talet valdes termen invandrare medvetet som ersättning för det negativt laddade ordet utlänning (s. 529).

Allwood och Franzén (2003) skriver att begreppet invandrare är brett, vagt och kontroversiellt. Det går att skilja ut vissa undergrupper från begreppet och detta görs ofta med hjälp av anledningen till att personen kommit till Sverige:

Invandrarbegreppet inkluderar både personer som kommit till Sverige av ekonomiska skäl, för att arbeta, s.k. arbetskraftsinvandrare, och personer som kommit hit som flyktingar, dvs. de har tvingats lämna sitt land på grund av hot om livet eller tortyr i sitt eget land (s. 26).

Även i Ds 1999:48 går att utläsa att begreppet invandrare inte är entydigt:

Begreppet invandrare är inte entydigt utan används såväl i dagligt tal som i statistiska sammanhang på en mängd olika sätt. Det existerar inte heller som ett övergripande rättsligt begrepp. Begreppet kan i stället definieras på en mängd olika sätt. Man kan utgå från objektiva kriterier såsom medborgarskap, födelseland, vistelsetid i Sverige, familjebildning eller modersmål. Man kan också utgå från subjektiva kriterier, varvid det avgörande kan vara den aktuella personens utseende eller om denne talar svenska med eller utan brytning. Den indelning som personen i fråga själv gör kan därför naturligtvis ibland avvika från den andra människor gör. En person som känner sig svensk kan med andra ord betraktas som invandrare av andra eller tvärtom (s. 40).

Svensk

Vi har haft en del svårigheter med att finna definitioner av begreppet svensk. Bengts, m fl. (2001) skriver dock följande rader:

Att leva svenskt är inte samma sak som att 'bli svensk'. Att skaffa svenskt medborgarskap tar i allmänhet fyra till fem år. Det handlar inte om att byta efternamn, operera näsan eller färga håret, utan om att lära sig och att acceptera det nya landets seder och bruk (s. 7).

I SOU 2005:41 skriver Katarina Mattsson om fem olika principer, vilka visar hur gränser kring svenskhet dras:

- Svensk som en kategori baserad på att man är *född i Sverige*.
- /.../ Svensk som en kategori baserad på *medborgarskap*.
- /.../ Svensk som en kategori baserad på *blodsband*.
- /.../ Svensk som en kategori baserad på *kultur* eller *språk*.
- /.../ Svensk som en kategori baserad på *utseende* (s. 149).

Vi har inte för avsikt att välja bland ovanstående definitioner av invandrare respektive svensk, utan vill här endast visa på komplexiteten. Inte heller har vi för avsikt att pröva innebörden i begreppen.

Reflektera kring

I Svenska Akademiens ordlista (1998) står skrivet att reflektera innebär att "överväga", "ägna tankar åt något" eller "tänka på något" (s. 706).

Det är denna definition vi använder oss av i vår uppsats.

1.3.4 Analys av det empiriska materialet

Vi har transkriberat det insamlade intervjumaterialet ordagrant för att göra svaren tillgängliga inför det fortsatta arbetet, för att därefter försökt urskilja olika teman i materialet. Utifrån dessa teman har vi sedan sammanställt respondenternas svar. Vi har därefter analyserat intervjupersonernas svar, det vill säga sökt urskilja vad var och en faktiskt säger. Vi har försökt finna såväl likheter som olikheter i de svar intervjupersonerna uppgivit. Utifrån dessa har vi sedan sökt efter och inhämtat teorier relevanta för vår analys. Med teorier som förklaringsredskap har därefter analysen av den tematiserade empirin skrivits.

Vid ett tillfälle har vi via e-post kontaktat några av respondenterna, för att få klarhet i innebörden av ett återkommande begrepp i empirin.

För att underlätta för läsaren samt för att bevara våra respondenters anonymitet har vi valt att till citaten benämna intervjupersonerna utan inbördes ordning med siffrorna 1-8. Vi har även, för att inte avslöja kommunen eller orten på vilken intervjuerna genomförts, valt att benämna denna x och två olika arbetsplatser, vilka en av intervjupersonerna refererar till, y och z.

1.3.5 Resultatens tillförlitlighet

Eftersom vårt syfte är att analysera om och hur ungdomar reflekterar kring invandrare och svenskar, förhållandet dem emellan samt varifrån dessa tankar kommer, är svaren deras egna och ska därför inte ses som en allmän uppfattning. Vi anser att intervjuguiden haft hög validitet, eftersom den motsvarar uppsatsens syfte. Detta har dock inte hindrat uppsatsskrivarna från att mer eller mindre genomgående mellan intervjuerna brottas med balansen mellan en önskan att få veta mer och samtidigt hålla fast vid ursprungstanken att låta respondenterna delge oss vad de tänker och tycker efter det att våra frågor ställts. Vi har därför tillåtit oss att ställa följdfrågor som förtydligar de svar respondenterna ger, för att dra gränsen vid ledande frågor. En gräns som ibland inte varit helt enkel. Vi har således varit medvetna om den så kallade forskningseffekten och dess konsekvenser för undersökningens reliabilitet (Repstad, 2006). I möjligaste mån har vi undvikit att påverka respondenterna, befunnit oss i en för dem trygg miljö samt betonat att det är deras personliga uppfattningar vi är intresserade av och att det således inte finns något ”rätt” eller ”fel” svar på våra frågor. Vidare har våra frågor varit desamma oavsett respondenternas bakgrund eller kön, eftersom vi enbart varit intresserade av dem som ungdomar.

Intervjuerna har genomförts gemensamt av uppsatsskrivarna, eftersom vi menar att det är viktigt att vi båda två hört samtliga intervjuer, vilket vi ansåg skulle vara till fördel för det fortsatta arbetet. Vi har genomfört intervjuerna så att vi båda varit ansvariga för vardera fyra intervjuer, för att bisittaren i slutet givits möjlighet att söka tydliggöra eventuella frågetecken. Ingen av respondenterna har tvekat till att bli inspelad under intervjuens gång, vilket vi förmodar därför inte heller påverkat dem i någon större utsträckning i de svar de uppgivit på våra frågor. Vidare har uppsatsskrivarna gemensamt bearbetat det insamlade materialet, för att i möjligaste mån undvika felaktiga tolkningar.

1.3.6 Källkritik

Som enda källa för materialinsamling har litteratur i bokform använts. Den tidigare forskning vi presenterat tycks enligt vår mening vara vetenskapligt förankrad. I vårt teoriavsnitt har vi vidare använt oss av erkända teoretiker inom sociologin och socialpsykologin, vilka vi anser har en hög trovärdighet.

Så långt det varit möjligt har vi använt oss av primärkällor. I det fall sekundärkälla nyttjats, vilken använts för att den enligt oss förklarar teorin på ett tydligt sätt, menar vi att denna varit trovärdig eftersom vi även studerat primärkällan för att se överensstämmelsen med denna. Vidare är vi införstådda med att sekundärkällor kan innefatta författarens egna tolkningar av ursprungsmaterialet, för att också vi därefter tolkat sekundärkällan. Vi är även på det klara med att det är vår tolkning av primärkällor som presenterats. Vidare är vi också medvetna om att nyanser kan gå förlorade genom en översättning från originalspråk.

Vi har överhuvudtaget inte använt oss av Internet, dels för att vi anser att dess trovärdighet och ursprung är svåra att värdera, dels för att vi inte har haft något behov av att använda Internet, i och med att de källor vi sökt funnits i bokform.

1.3.7 Etiska överväganden

Ur forskningsetisk synpunkt har och kommer fortsättningsvis all insamlad data att behandlas konfidentiellt, vilket också innebär att respondenterna är och förblir anonyma. Vidare redovisas varken namnet på den aktuella kommunen eller gymnasieskolan där intervjuerna genomförts. Istället hänvisas till en mindre ort eller kommun i södra Sverige. Medverkan i studien har varit frivillig, likväl som möjligheten funnits att avstå från att svara på alla frågor. Det insamlade materialet har och kommer framöver endast att användas i uttalat syfte.

Samtliga elever har vidare informerats om varför vi önskat intervju dem, syftet med vår uppsats och var de senare har möjlighet att ta del av den. Uppsatsskrivarna har ingen personlig relation till någon av respondenterna.

Några av respondenterna har under intervjuens gång gjort oss uppmärksamma på den känsliga karaktären hos några av frågorna. Detta har dock inte hindrat någon av dem att svara på samtliga av våra frågor. Av etiska skäl har vi emellertid valt att inte redogöra för den del av empirin, vilken vi ansett varit alltför utlämnande.

1.4 Fortsatt framställning

I följande kapitel presenteras tidigare forskning samt teorier. Vidare i kapitel tre följer en sammanställning av respondenternas svar. Denna empiri vävs samman med analyser där vi med hjälp av teorierna och den tidigare forskningen klarlägger respondenternas svar.

Slutligen ges en avslutande diskussion där vi som uppsatsskrivare givits en möjlighet att diskutera och reflektera kring vårt resultat och andra frågeställningar som framkommit under arbetets gång.

2. TIDIGARE FORSKNING OCH TEORI

2.1 Tidigare forskning

Nedan redogör vi för delar av tidigare forskning, vilka vi finner närliggande och därmed också relevanta för vår uppsats. Det presenterade materialet har således avgränsats till att gälla ungdomsforskning samt till frågeställningar liknande våra. Dessutom har vi uppehållit oss vid forskning gjord under 1990-talet och framåt. Vi kommer endast att använda oss av de delar av den presenterade forskningen i analysen, vilka berör varifrån ungdomar hämtar sina tankar och åsikter om invandrare och invandring.

2.1.1 Anders Lange och Charles Westins studie

Syftet med Lange och Westins (1993) studie är att presentera en fördjupad bild av svenska ungdomars inställning till invandrare och flyktingar samt till invandrapolitiska och flyktingpolitiska frågor. En enkätundersökning hos ett slumpmässigt urval om 1200 (891 efter bortfall) personer (svenska medborgare) i åldrarna 16-21 år, ligger till grund för rapporten. Vidare har urvalet fördelats på fyra platser; Bromma församling, Södertälje, Finsspång och Sundsvall, efter befolkningsstorlek. Eftersom en fördjupad bild eftersträvas innehåller studien flera bakgrundsvariabler, en komplexitet det inte finns utrymme att i detalj redovisa här.

Några av de resultat som redovisas är preliminära, vilka Lange och Westin (1993) menar måste undersökas vidare, andra resultat betraktas som någorlunda säkra. Bland de förstnämnda kan här nämnas; att ungdomar med utländsk bakgrund är mer positivt inställda till invandrare och invandring än ungdomar med "helsvensk" bakgrund; att social distans, det vill säga i vilken utsträckning de svarande kan tänka sig ha nära kontakt med folk från andra länder och kulturer, har ett positivt samband med negativa attityder till invandrare och invandring – ju större social distans desto mer negativa är attityderna. Samma resonemang gäller också upplevd olikhet gentemot etniska/nationella grupper. De etniska/nationella grupper som bedöms som mest olika av "helsvenska" ungdomar stereotypifieras vidare i högre grad än de övriga grupperna samt att ungdomar med utländsk bakgrund har en mer positiv bedömning av förhållandet mellan svenskar och invandrare än ungdomar med "helsvensk" bakgrund. Avslutningsvis kan nämnas att konsumtion av nyhetsprogram i radio och TV samt samhällsprogram tycks ha ett samband med inställningen till invandrare och invandring – ju större konsumtion desto mer positiva är attityderna.

Bland de någorlunda säkra resultaten kan här nämnas, att en genomgående skillnad finns mellan pojkar och flickor i inställningen till invandrare och invandring, där flickorna är mer positivt inställda.

2.1.2 Stig Elofssons studie

Elofssons (2000) rapport är en studie av ungdomar i högstadie- och gymnasieåldrar i Helsingborg. En enkätundersökning bland cirka 1500 ungdomar ligger till grund för rapporten, vilken även i hög grad tar hänsyn till variablerna skola, grad av invandraranknytning samt kön hos respondenterna. Rapporten kan sägas behandla fyra olika huvudfrågeställningar, av vilka två lyfts fram här; definitionen av vilka som är invandrare samt synen på relationen mellan svenskar och invandrare.

Ungdomarna har fått ta ställning till fyra påståenden, huruvida de ser personen ifråga som invandrare eller inte; som invandrare räknas alla som inte är födda i Sverige, som invandrare räknas alla som inte är födda i Sverige eller har föräldrar som inte är födda i Sverige, som invandrare räknas bara de som kan svenska dåligt och de som har en annan hudfärg samt människor från Norden, Tyskland, England och USA räknas inte som invandrare. En klar majoritet kopplar invandrarskap till de två första påståendena och tar samtidigt avstånd från de övriga definitionerna. Den minoritet som accepterar de två sistnämnda påståendena är övervägande pojkar på högstadiet och nästan lika vanlig hos ”svenska” pojkar som hos invandrarpojkar.

Ungdomarna har vidare fått ta ställning till frågan - hur tycker du att stämningen är mellan invandrare och svenskar på din skola? samt de efterföljande påståendena; svenska ungdomar och invandrarungdomar behöver inte vara rädda för varandra samt svenskar och invandrare har mycket att lära av varandras kulturer. Majoriteten av ungdomarna, enligt Elofsson (2000), ger en positiv bild av relationen. Utifrån variablerna är det uppenbart pojkar med svenskt ursprung som skiljer sig från de övriga. Dessa beskriver oftare stämningen som dålig, de håller ofta inte med om att ”svenskar” och invandrare inte behöver vara rädda för varandra och de anser inte att ”svenskar” och invandrare har mycket att lära av varandras kulturer.

Vidare kan nämnas att den samlade bilden visar att en stor del av ”svenska” ungdomar främst umgås med ”svenskar” samt att en stor del av invandrarungdomarna främst umgås med

invandrarungdomar. Denna bild tycks dock framträda mer tydligt hos pojkar än hos flickor samt på de skolor som har låg invandrartäthet.

2.1.3 Anders Lindströms studie

Lindströms (2002) studie syftar till att förstå och förklara inställningen till invandrapolitik, invandrare, flyktingar, rasister och rasism hos ungdomar från två mindre svenska lokalsamhällen. Lindström (ibid.) har gjort en jämförelse av sammanlagt 36 ungdomars åsikter. Lokalsamhällena, i vilka ungdomarna bor, har han valt att benämna Industriort respektive Bruksort.

Ungdomarna i Lindströms (2002) studie framhåller, att den etniska bakgrund som finns hos många av de personer som förekommer i deras vardag inte spelar någon större roll för dem. De finner således kompisars etniska bakgrund obetydlig. Vidare menar de att många rädslor fanns vid den tiden då en flyktingförläggning skulle etableras på respektive ort. Rädslorna fanns på båda orterna trots att Industriort haft en lång erfarenhet av invandring till skillnad från Bruksort. Ortsbefolkningarna var rädda för att flyktingarna som kommit skulle ta deras arbeten samt bostäder och många menade också att de utnyttjade systemet och drog materiella fördelar. Det påstods även att flyktingarna var tjuvaktiga.

Till en början såg orsksbefolkningarna flyktingarna som annorlunda och att det inte fanns något gemensamt mellan dem själva och dessa människor. Invandrarna fick ofta stå för det som var dåligt och de blev tillskrivna ett beteende som ansågs sämre än ungdomarnas eget. Synen att invandrarna skulle vara annorlunda förändrades dock efterhand eftersom man levde så pass nära varandra, och folket på respektive ort upptäckte att de hade mer gemensamt med invandrarna än vad de hade som skilde dem åt. Ungdomarna påpekade vidare att rasism och främlingsfientlighet var något som man absolut måste ta avstånd från.

Ungdomarna förklarade att de främst fått sina åsikter om flyktingar och invandrare från media, där det ofta visades bilder från krigshärjade länder, och från kompisar. En positiv bild ansåg ungdomarna att de fått med hjälp av föräldrarna, vilka ofta talade i positiva termer om dessa människor. Samtliga ungdomar uppgav att skolan inte spelat en betydande roll som påverkansfaktor, bland annat genom att inte upplysa dem i flyktingfrågor.

2.2 Teori

2.2.1 Närhet och distans

I essän "Främlingen" beskriver Simmel (1995) "främlingen" i mått av närhet och distans. Simmel (ibid.) menar att närhet och avstånd finns i alla förhållanden människor emellan, men att:

distansen inom förhållandet innebär, att den som är nära är avlägsen, medan draget av främlingskap medför, att den som är avlägsen är nära (s. 139).

Främlingens ställning och roll i samhället åskådliggörs här bland annat genom att visa på den ekonomiska historien, där främlingen alltid framträder som köpman och köpmannen därmed som främling. Anledningen till detta är att köpmannen endast kan erbjuda varor framställda någon annanstans, eftersom övriga produceras genom självhushållning eller erhålls genom byteshandel inom en begränsad grupp av människor. Om däremot personer ur gruppen beger sig till främmande platser, skulle istället dessa utgöra de "främmande" köpmännen. Sålunda måste köpmannen vara en främling, menar Simmel (1995).

Främlingens ställning framträder tydligare om denne slår sig ner på platsen för sin verksamhet, istället för att genast lämna den igen. Främlingens förhållande till gruppen, vilken har tydligt definierade gränser, bestäms här huvudsakligen av att denne ursprungligen inte tillhört gruppen. Vidare medför främlingen olika kvaliteter som inte härstammar, och omöjligt kan härstamma, ifrån gruppen. Främlingen är en del av gruppen, men dennes egenskaper och medlemsstatus gör att främlingen trots allt lämnas kvar utanför gemenskapen. Simmel (1995) menar att främlingen till sin natur inte är jordägare, vilket här också symboliserar att inte besitta en position i samhället. Köpmannen kan skapa relationer till människorna inom gruppen, men så länge denne upplevs som en främling är han inte någon jordägare, enligt övriga gruppmedlemmar.

Främlingens ställning är sålunda en blandning mellan avstånd och närhet. Denne kommer i kontakt med människor inom gruppen, men är inte bunden till någon av dem i form av exempelvis släktskap eller lokala band. Simmel (1995) benämner vidare förhållandet till främlingen som abstrakt, vilket innebär att människorna i gruppen endast har vissa allmänna egenskaper gemensamt med främlingen. Inom gruppen byggs däremot relationen upp, genom att människorna gemensamt avviker från det som bara är allmänt, vid sidan av individuella olikheter vill säga. Den effekt som dessa gemensamma drag har på förhållandet bestäms i hög

grad av om det är överensstämmelser som råder bara mellan dessa människor eller om de gemensamma dragen upplevs som gemensamma för människorna, bara för att de är gemensamma för en grupp, en typ eller för hela mänskligheten. I det sistnämnda fallet minskar det gemensammans verkningskraft i relation till omfattningen av den krets som har dessa egenskaper. Visserligen fungerar det gemensamma som en enhetlig bas för människorna, men det hänvisar inte just dessa personer till varandra, eftersom samma likhet skulle kunna binda dem samman med också alla andra människor. I förhållandet till främlingen, menar Simmel (1995), innebär detta att främlingen står oss nära i den mån vi upplever likheter mellan honom och oss av nationellt, socialt, yrkesmässigt eller allmänmänskligt slag. Han är för oss avlägsen i den mån dessa likheter binder oss samman därför att de överhuvudtaget binder många människor samman.

Vetskapen om att bara ha det överhuvudtaget allmänna gemensamt skapar en spänning mellan gruppen och främlingen, vilket ger en speciell betoning åt det som inte är gemensamt. För den som kommer från ett främmande land, en främmande stad eller tillhör en främmande ras är detta inga individuella egenskaper, utan det rör sig om ett främmande ursprung som är, eller kunde vara, gemensamt för många främlingar. Därför uppfattas inte heller främlingar som individer, utan som främlingar av en speciell allmän typ (Simmel, 1995).

2.2.2 Erving Goffmans teatermetafor

Hughes och Månsson (1995) skriver att Erving Goffman använder sig av en dramaturgisk metafor när han beskriver mellanmänsklig interaktion. I denna metafor är livet som en teater och individen är skådespelaren. Människor rör sig dagligen på allmänna platser och genom beteende, utseende, ansiktsuttryck etcetera, sänder individen ut signaler som tolkas och avläses av andra människor i omgivningen, det vill säga publiken. Den eller de allmänna platser som det talas om är skådespelarens scen, på vilken framträdandet tar plats. Människan använder sig här av en fasad med hjälp av rekvisita, såsom kläder och frisyrer samt ett visst beteende och talmönster, genom vilken hon visar hur hon vill bli uppfattad av människorna runt omkring henne. Med hjälp av denna fasad måste individen övertyga sin publik att hon är den hon utger sig för att vara (ibid.).

När det gäller närvaron på allmänna platser handlar det ofta om att iscensätta ett förhållandevis disciplinerat yttre - både till uppförande och klädedräkt - som ger bilden av en vanlig, sansad person, som inte kommer att göra något oväntat i nästa ögonblick /.../ (Hughes & Månsson, 1995, s. 90).

I teaterns värld möter vi enligt Goffman (2000) påhittade figurer på scenen, medan vi i det verkliga livet får anta att dessa individer och deras förehavanden är verkliga. I teaterns värld är vidare publiken endast där på grund av skådespelet framför dem, men i det verkliga livet utgör de ibland också medaktörer och den roll som individen spelar är anpassad till de andra närvarande individerna. Skådespelaren förutsätter att publiken och eventuella medaktörer ska ta den roll denne presenterar på allvar. Det är för att definiera situationen för dessa som skådespelaren använder sig av en fasad, avsiktligt eller omedvetet, för att förmedla samt påverka publiken under framträdandet på scenen (ibid.).

Goffman (2000) framhåller också att det kan finnas situationer då en individ kan behöva uppträda på ett sätt för att förstärka den bild, som den egna gruppen hon tillhör vill förmedla. Detta kan krävas då individen ingår i ett så kallat team. I dessa situationer används fasaden inte i första hand för att visa hur individen vill uppfattas, utan för att definiera hela sitt team. Individens uppträdande och manér blir då användbara i ett större sammanhang (ibid.).

Scenen, det fysiska rummet som Goffman (Hughes & Månsson, 1995) beskriver, delar han upp i två delar; den främre och den bakre regionen, vilka enligt Goffman (2000) kan vara i princip vilka platser som helst, men med en tydlig avgränsning. Den främre regionen är dock den plats framför kulisserna; den allmänna platsen, där framträdandet tar plats. Den bakre regionen är istället de rummen som är privata, exempelvis toaletten, det egna sovrummet etcetera (Hughes & Månsson, 1995). Goffman (2000) menar att det således är en plats där individen kan vara säker på att ingen från publiken kan tränga in. Goffman (Hughes & Månsson, 1995) beskriver de bakre regionerna som en plats där individen kan slappna av, lägga av sin fasad och gå ur sin roll. Det finns också möjlighet att i dessa privata rum reparera det som eventuellt blev fel i fasaden. Goffman (2000) hänvisar till Simone de Beauvoir för att exemplifiera främre och bakre regioner. de Beauvoir menar att kvinnor spelar teater när de är tillsammans med män. De är inte sig själva utan anpassar sig till mannens värld. När kvinnan är tillsammans med andra kvinnor kan hon dock koppla av och vara sig själv. Hon är här tillsammans med sitt team och i de bakre regionerna kan teamet stötta varandra. I denna region kan också kvinnan förbereda sig innan hon antrar scenen till mannens värld (ibid.).

Goffman (2000) menar vidare, att det finns en relation mellan aktör och publik. I denna relation finns både överensstämmelser och motsättningar. För det mesta framhålls dock

överensstämmelserna och det är först i publikens frånvaro som negativa attityder mot denna kommer fram.

I en rollframställning menar Goffman (2000), att det kan inträffa så kallade incidenter. Detta sker när publiken råkar komma in i den bakre regionen eller om skådespelaren för ett ögonblick ”tappar masken” i den främre regionen. Individens blir då tagen på bar gärning, och aktiviteter som är helt oförenliga med det intryck hon velat ge avslöjas. Enligt Goffman (ibid.) kan man i vardagligt språkbruk kalla dessa för felsteg, blundrar eller tabbar. Ingår personen dessutom i ett team, kan hon fördärva hela teamets ”image”.

2.2.3 Fördomar

Enligt Allport (1998) är en fördom något man anser om andra, utan att ha belägg för det. Troligen anser dock många människor som är fördomsfulla att de har belägg för sina fördomar. Många fördomar mot olika grupper av människor är inte baserade på egna erfarenheter, utan har inte sällan sin grund i sådant man hört talas om. Många gånger har fördomar också sitt ursprung i dåliga erfarenheter av ett fåtal personer från en viss grupp människor, och personen ifråga använder sedan dessa erfarenheter för att generalisera. Detta kan endast vara generaliseringar, därför att man omöjligt kan känna till alla människor från en viss grupp i hela världen. En fördomsfull person tenderar att döma någon annan efter vilken grupp hon tillhör och fokuserar inte på individens individuella egenskaper. Detta resulterar därmed i att den fördomsfulle tycker illa om personen ifråga just därför att denna tillhör en specifik grupp (ibid.).

När man tänker på fördomar tänker man troligtvis i första hand på negativa fördomar, menar Allport (1998), vilket det för övrigt ofta handlar om när det kommer till synen på etniska grupper. Men det kan också finnas positiva fördomar där man tänker gott om alla i en viss grupp. Likväl som att en person kan ha dåliga erfarenheter och generalisera, är det möjligt att ha goda erfarenheter från ett fåtal personer i en grupp och generalisera efter dessa. Det behöver därmed inte nödvändigtvis handla om en fientlig inställning. Det kan också vara så att man faktiskt uppskattar andra grupper och tycker om dem just på grund av deras olikhet (ibid.).

3. EMPIRI OCH ANALYS

3.1 Det bekanta och det främmande

I de två följande temana av empirin presenteras respondenternas definitioner av vem som är invandrare respektive svensk samt hur de ser på förhållandet dem emellan. Därefter följer en gemensam analys av de båda. Analysen tar sin utgångspunkt i Simmels (1995) teori om närhet och distans, för att i vissa delar även inkludera Allport (1998) samt Goffman (2000).

Det råder ingen oenighet hos intervjupersonerna om att en invandrare är en person som kommer till, i det här fallet, Sverige från ett annat land. Sålunda är personen ifråga inte född i landet. Samtliga är dock inte överens om huruvida det gäller personer från alla länder samt om också utländskt påbrå gör en person till invandrare. Flera menar att de har svårt att se skandinaver som invandrare, på grund av att varken utseende eller kultur skiljer sig nämnvärt från den svenska. Några respondenter menar vidare, att till och med tredje generationen skulle de benämna personen invandrare, för att därefter övergå till svensk, medan någon anser att personen ifråga är svensk om han/hon är född i Sverige, oavsett påbrå. Några av intervjupersonerna betonar att de först och främst ser de personer som kommer hit för att undgå krig, fattigdom och misär i hemlandet som invandrare.

Alltså helt ärligt så tänker jag på, om man tänker så här på Jugoslavien, Bosnien och sådant, en finländare och sådant tänker inte jag som på en invandrare. Jag är finsk själv, och från Norden och sådant. Invandrare som jag tänker på är sådana som flytt från krig och sådant, inte någon som kommer hit för att den kanske har fått jobb eller så, utan det är så här krigsrelaterat, tycker jag (Respondent 5).

Det är dock flera som lyfter fram att samtliga invandrare kommer hit till Sverige i sin strävan efter ett bättre liv. Någon av respondenterna använder sig av begreppet invandrare även när det gäller arbetskraftsinvandring från exempelvis europeiska länder, vilket flera av de andra intervjupersonerna vanligtvis inte gör.

Det tycks finnas en gradskillnad, enligt respondenterna, i vilken mån personen faktiskt är invandrare. Skillnaderna handlar här om huruvida personen invandrat från ett mer avlägset land, vilket i sin tur innebär att personens utseende, beteende, värderingar, religion, språk och kultur är mer annorlunda Sveriges. Vidare hur länge personen befunnit sig i Sverige, lärt sig svenska, integrerat sig och funnit sig tillrätta i landet. Två intervjupersoner säger följande om varför personer från avlägsna länder är mer invandrare än andra:

En anledning är ju att dom är mer, dom skiljer sig från hur vi är, alltså kulturen skiljer sig och språken skiljer sig mer och, eller sådana grejer och, än vad man ser att norskar och danskar gör. Speciellt

kulturmässigt och religion också. /.../ Dom från kanske Nordeuropa, USA, det är ju en liten, även om det finns skillnader, men det är ju det här västerländska. Lite samma sak. När det är från Asien eller Mellanöstern eller Afrika eller så, det skiljer ju sig både i utseende och just då i religion och kultur och så. Det kan väl vara sådana saker, skulle jag tro (Respondent 2).

Det skiljer ju sig om man till exempel en invandrare från Danmark, dom har ju mer liknande både kultur och språk, men att kommer man till exempel från Irak eller Iran har man ju både liksom väldigt annorlunda utseende till stor del och annorlunda språk, väldigt annorlunda kultur och religion. Men kanske invandrare från Europa och så har väl oftast liknande värderingar och religioner. Det är väl det som jag tror är den största skillnaden (Respondent 3).

Några av respondenterna gör också skillnad på om de känner personen eller inte, då de menar att de ser en kompis som mindre invandrare, än hur de ser på främmande människor. En av respondenterna menar, att genom att lära känna individen upptäcker respondenten att denna inte är annorlunda oss, vilket annars är lätt att anta. Några av intervjupersonerna menar att dem som de umgås med talar flytande svenska samt att vännerna har ett svenskt beteende och därmed glömmer de bort deras ursprung. En av respondenterna berättar om sin uppfattning gällande människor med invandrarbakgrund i omgivningen:

/.../ en del av mina kompisar dom är också invandrare eller deras föräldrar, men jag tänker inte på dom på samma sätt som jag kanske tänker på när någon säger invandrare och då tänker jag på stora pack¹ och sådär. Så mina vänner ser jag på som vilka människor som helst, även om dom kanske är invandrare eller, så man kanske sätter stämpeln på dom man själv vill, tror jag. /.../ Andra människor som inte har svensk bakgrund beter sig som vilken annan svensk som helst och då ser jag dom inte som invandrare. Så det har mycket med beteendet att göra, tror jag (Respondent 7).

Några av respondenterna menar att det är möjligt för en person att upphöra att vara invandrare, medan andra anser att så inte är fallet. Exempelvis tror de flesta av de förstnämnda att det handlar om en känsla hos personen ifråga, det vill säga att om personen upplever sig som svensk är denne också svensk, vilket också andra människor borde respektera. Övriga intervjupersoner menar att oavsett i vilken utsträckning personen integrerar sig i Sverige, har personen trots allt vid en tidpunkt invandrat och är således också en invandrare. En av respondenterna menar dock att det ena inte utesluter det andra:

Upphör så att vara invandrare gör man väl kanske inte, även om man blir medborgare, anpassar sig efter hur det nya landet är och lär sig språk och allt sådant. Invandrare är man väl i grund och botten, men det betyder ju inte att man inte kan vara en medlem av det nya landet, eller vad man ska säga. Det kan man väl vara på en och samma gång (Respondent 2).

Det är dock många som drar sig för att använda ordet invandrare och flera respondenter motiverar detta med den negativa klang som begreppet fått. Media tycks enligt de flesta vara skyldig till att smutskasta begreppet, så till den grad att en av intervjupersonerna efterlyser ett nytt ord att ersätta det gamla med. Någon av respondenterna omtalar personen ifråga utifrån

---

¹ Med detta menas i uppsatsen "stökiga gäng".

det land denna kommer ifrån, för att undgå att benämna personen invandrare. En av respondenterna, enligt vilken ordet är mer eller mindre neutralt, menar dock att det gör skillnad på människor:

Det känns lite grand som att det blir, det är liksom lite avskiljning av invandrare, det liksom föser bort dom. Lite så känns det som ändå, av själva ordet, men jag tror nog det beror lite på hur man gör det till själv, för att det behöver ju liksom inte vara det. Men jag tror ändå att folk får nog i allmänhet den känslan av det liksom, att det är så, försöker man liksom fösa bort dom, samla ihop dom invandrarna liksom, om man säger så (Respondent 6).

Åsikterna går även isär hos respondenterna om vem de anser är svensk. Flera menar dock att det är svårt att definiera och ställer sig tveksamma i de svar de ger, eftersom de tidigare inte funderat över detta. Några av respondenterna beskriver en känsla av att vara svensk, vilken oftast infinner sig när personen upplever sig tillhöra det svenska samhället. En av intervjupersonerna, som menar att det är individuellt och upp till personen själv att bestämma, säger om detta:

Dom som ser sig själva som svenskar, skulle jag väl kunna tänka mig. /.../ Ser man sig själv som en svensk person, kanske man är svenska medborgare, men det kan ju vara folk som har bott i Sverige jättelänge, utan att vara svenska medborgare, som ändå ser sig som svenskar. Så ser man sig själv som svensk, så tycker jag att man borde bli accepterad som svensk av andra. Det försöker jag göra i alla fall (Respondent 2).

Ytterligare en respondent uppmärksammar känslan av att vara svensk:

Det går ju utanför den här bilden liksom att det är någon jättesvensk blond med blå ögon och äter köttbullar, så är det inte utan att jag tycker att om man själv känner sig svensk liksom och ändå tar del av det svenska samhället liksom och är en del av det och... ja då tycker jag om man känner sig svensk så då, då skulle jag nog säga att man är svensk. Så tror jag ungefär (Respondent 6).

Att vara en del av det svenska samhället tycks ses som viktigt för flera av respondenterna för att vara svensk. Någon av intervjupersonerna framhäver betydelsen av att arbeta, vilket är viktigt såväl för samhället som för individens välbefinnande. Genom att arbeta underlättas integrationen i samhället, menar en av respondenterna, vilket i sin tur skapar möjligheten att umgås med svenskar och att lära sig det svenska språket. Att tala svenska tycks enligt några av respondenterna vara mer eller mindre nödvändigt för att vara svensk, vilket enligt andra åtminstone minskar risken för att hamna utanför samhället och förbli i förorten.

Ja, det är ju det att dom har svårt att komma in i samhället...det går ju olika snabbt att komma in, det här med svenska, det är ju jätteviktigt att få in, för att klara sig så ju /---/ det är ju så att man måste ha svenska för att komma runt i... i samhället så ju (Respondent 1).

Några beskriver ett typiskt svenskt utseende, exempelvis blondt hår och blåa ögon, men ingen tycks på allvar mena att det är vad som gäller för att vara svensk. Någon framhäver dock att utseendet är det första man ser och det är lätt hänt att bestämma sig för huruvida personen är svensk eller inte baserat endast på detta. Några menar att det dock finns ett svenskt beteende,

måhända byggt på förutfattade meningar, vilket i mångt och mycket gör personen till svensk om det införlivas hos individen. Detta beteende handlar bland annat om att svenskar är punktliga, ordningsamma, avståndstagande etcetera. En av respondenterna säger om detta:

I Sverige har invandrare fått en sådan stämpel att de är så här lite coolare och hänger i pack och såhär, och är man sådan eller beter sig som en sådan här, då ser jag den mer som, då känns det som personen vill känna sig som en invandrare. Till exempel jag beter mig inte så, så folk ser inte mig som en invandrare, jag tror en del vet inte ens att jag inte är härifrån /.../ (Respondent 7).

En av de intervjuade menar att den person som är född i Sverige är svensk, medan några menar att till och med den tredje generationen skulle de benämna personen invandrare, för att generationerna därefter är svenskar.

3.2 Förhållandet mellan invandrare och svenskar

Åsikterna går isär hos respondenterna i vilken utsträckning det finns förståelse på orten för invandrarnas situation, vilket tycks sammanfalla med oenigheten huruvida det finns många invandrare i kommunen eller inte. Medan några menar att invånarna inte är vana vid invandrare, uttrycker övriga motsatsen. Det tycks dock finnas en uppfattning på den lilla orten, vilken några av respondenterna lyfter fram, att alla känner alla och således också vet allt om varandra, vilket samtliga av dem menar egentligen inte överensstämmer med verkligheten. Det är trots allt denna uppfattning som bidrar till att förfrämliga invandrarna, menar intervjupersonerna, eftersom exempelvis deras bakgrund i mångt och mycket är obekant för gemene man. En av intervjupersonerna säger följande:

Alltså, jag vet ju, att då ett tag då dom kom hit jättemånga fanns det ju en rädsla eftersom för när man gick på byn så var det ju liksom... ibland att man fick tillrop och jag vet några som blev förföljda och, men det kunde ju lika väl ha varit svenskar ju och... det är ju bara det att man inte förstår och deras språk och sådant som gör att dom blir ännu mer rädda, tror jag liksom... hade det varit någon här hemifrån så hade det inte varit lika lätt att döma ut dom, för du vet deras bakgrund liksom och hur dom är annars... (Respondent 4).

Flera av respondenterna tror att folk i allmänhet tenderar att vara negativt inställda mot invandrare. Det finns spänningar mellan invandrare och svenskar, menar en av intervjupersonerna, vilka alltid funnits och troligen alltid kommer att finnas. Ytterligare en av respondenterna benämner relationen som spänd, men ser en skillnad beroende på vilka invandrare det gäller:

/.../ just när det är flyktingländer för att det finns ju ofta den förutfattade meningen att dom kommer hit och dom lever på socialbidrag och dom tar våra skatter och dom arbetar inte, dom kommer inte in i samhället och arbetslivet och att, utnyttjar både det ena systemet och det andra och dom stjälar och allt vad det är. Alltså folk har ju så jättemånga förutfattade meningar att det är invandrarnas fel, när det till största del är svenskarna som motverkar att dom kommer in i samhället /---/ inte att det är folk som kommer hit och jobbar, eftersom det är engelsmän som kommer hit och jobbar på y och z och det är ju absolut ingen spänd

relation /.../ just när det kommer flyktingar så, då är man, då tror jag folk är lite mer såhär fördomsfulla, avståndstagande och ... håller lite distans, man vet inte riktigt vad det är för människor /.../ (Respondent 2).

Ytterligare en av respondenterna säger angående förhållandet till västerlänningar:

/.../ om det skulle komma hit någon /---/ någon från USA och flytta hit och börja i min klass, då skulle jag nog med kunna, det skulle nog också kunna gå lite snabbare /.../ det är nog liksom för att dom är mer lika oss på något sätt får jag bilden av i alla fall /.../ Men samtidigt han kan ju komma... Han kan ju vara ifrån en jättestor familj i något slumkvarter någonstans och... så att därför måste man nog ändå börja lite försiktigt, men sen, men sen kan det nog gå lite snabbare för att man, dom är mer lika, vana vid liksom det här, han har haft något liknande liksom hemma där han kommer ifrån först (Respondent 6).

Motsättningarna mellan invandrare och svenskar var dock mer påtagliga på orten för några år sedan, enligt flera av respondenterna, eftersom det kom många invandrare samtidigt. En av intervjupersonerna menar, att det mer eller mindre per automatik uppstod ett "vi" och ett "dom", vilket kanske inte inträffat om det kommit färre invandrare till kommunen. Under denna period var således motsättningarna många och stökigheterna och brottsligheten på orten skyldes på invandrarna. Även grupperingarna var tydliga; svenskar umgicks med svenskar, invandrare umgicks med invandrare, eftersom det inte fanns någon upplevd gemenskap dem emellan. Flera av respondenterna förklarar anklagelserna med generaliseringar och fördomar mot de nya människorna på orten. En av de intervjuade förklarar dock beskyllningarna på ett annat sätt:

Det är ju, det är ofta att, ofta så är det invandrare som har sämre, har sämre jobb och klarar sig inte lika mycket och då måste dom till exempel göra brott för att överleva har man ju hört, och då, det har vi inte så många svenskar då ju (Respondent 1).

Den negativa attityden gentemot invandrare tror dock flera av respondenterna bottnar i okunskap och svårigheten att acceptera olikheter. Till skillnad från övriga invånare på orten är invandrare obekanta, de ser annorlunda ut och invånarna förstår dem inte.

Alltså... i Sverige då ska man vara lagom, du ska inte sticka ut och du ska inte, alltså vi är lagomlandet, på något sätt, känns det som... Är du inte det så är du liksom annorlunda och då... Ja, i vissa situationer så kan du få skit för det. Det tycker jag är fel, men så är det (Respondent 4).

Det är också detta, menar intervjupersonerna, som gör att västerlänningar inte i samma mån drabbas av fördomar, eftersom för detta är de alltför lika oss svenskar. Att media flitigt informerar om självmordsattentat och bombningar från den muslimska världen, menar några av respondenterna, resulterar i att muslimer får stå ut med mycket negativitet från andra människor. Muslimernas religion och kultur är i hög grad annorlunda än det svenskar är vana vid, menar intervjupersonerna. Flera av respondenterna menar dock, att enligt dem själva bör kulturen samt religionen från hemlandet i hög utsträckning få bevaras hos personen ifråga, så

länge de håller sig inom svensk lagstiftnings ramar. Samtidigt bidrar detta till ett mer varierat samhälle, vilket intervjupersonerna uppskattar.

Idag, menar flera av respondenterna, fungerar förhållandet mellan invandrare och svenskar bra på orten. Några av invandrarna har flyttat, men den största förändringen tycks vara att de som är kvar på orten vet att de får stanna. Detta har inneburit att de börjat anpassa sig till sin nya miljö och bygga upp sina liv på nytt, samt tagit till sig svenska traditioner och kommit in i samhället, vilket minskat motsättningarna mellan människorna på orten. En av respondenterna säger om detta:

Ja, här var det ju då att det, det har ju ändrats...eftersom dom kom så många och /.../ när dom kom så... så var det ganska mycket stökigt här i x och då så... så trodde folk mycket att det hade med dom att göra, att invandrarna gjorde allt det här /---/ då var det stora skillnader mellan invandrare och svenskar här, men nu som sagt när det inte är så många kvar och dom som är kvar nu dom får stanna så dom, nu har ju dom börjat anpassa sig och skaffa riktiga liv /.../ (Respondent 7).

Samtliga respondenter är tydliga med att de på intet sätt är främlingsfientliga och flera menar att det handlar om respekt för andra människor. De eftersträvar att bemöta människor såsom de själva hade velat bli bemötta om de i framtiden skulle komma att befinna sig i ett annat land under en tid. Några av intervjupersonerna betonar framför allt religionens betydelse för många människors vardag och således något som ska visas hänsyn av andra. Samtliga är eniga om att det finns många positiva aspekter med invandringen och pekar på exempelvis mat, musik och mode som tillgångar. Det är dessa faktorer, menar en av respondenterna, som kan ha bidragit till att synen på invandrare blivit alltmer positiv den senaste tiden. Några av intervjupersonerna tror också att människor generellt sett blivit mer intresserade av andra kulturer och alltmer accepterande. En av intervjupersonerna säger om detta:

Ja, det blir ju bättre och bättre hela tiden, folk lär ju sig att acceptera andra som dom är, att alla är inte lika och det är väl det som är den stora tjusningen med människor och, att ingen är lik sig den andra /---/ För dom är ju, dom är ju helt underbara en del (Respondent 8).

Huruvida respondenterna tycker det är viktigt eller inte att göra åtskillnad mellan svenskar och invandrare, bemöts av flera nekande. Någon motiverar detta med att om vi alla bor i samma land ska vi behandlas lika samt ha samma rättigheter och förutsättningar i livet. Det är således viktigt att vara öppen för alla folkslag och nationaliteter som finns bland oss. En av respondenterna menar att personen ifråga inte själv kan välja vart han/hon föds, vilket i sig är en anledning till att inte göra åtskillnad människor emellan. Att göra åtskillnad, menar en av intervjupersonerna, kan resultera i att människor blir rädda för att umgås med personer olika dem själva, vilket på intet sätt är bra. Det råder dock delade meningar huruvida invandrarna

själva valt att komma till Sverige eller inte, vilket påverkar några av respondenterna i deras svar. En av de intervjuade menar att invandrarna själva valt att komma till Sverige och därmed önskar att bli som oss svenskar, vilket enligt respondenten motiverar att inte göra någon åtskillnad. Några av respondenterna menar tvärtom, att det inte alltid handlar om ett eget val att komma till Sverige och att möjligheten ska finnas att vara stolt över sitt ursprung och bevara sin identitet:

Jag tror alltså... Dom åker inte hit för att vi är perfekta och vill bli som oss. Utan om dom har haft problem innan så får ju dom komma hit och ta med sig sitt och det är ju lite det som är charmen att det är lite allt möjligt här. Det blir ju som... Ja, det blir ju lite som en gryta om man rör ihop allt så /.../ det sätter ju ändå färg på det lite /---/ Det kommer lite nya idéer här och där. Piffa till vardagen känns det som (Respondent 8).

3.2.1 Analys

Vi kan förklara mycket av det respondenterna talar om med hjälp av Simmels (1995) teori om närhet och distans. ”Främlingen”, vilken hos Simmel framträder som köpman, visar sig här istället i form av invandrare som kommit till orten. Vidare utgörs här den ”grupp” som Simmel (ibid.) talar om av den tidigare ortsbefolkningen, för att ibland också gälla respondenterna själva och deras respektive vänskapskrets och familj. Invandrarna kommer således till en plats där olika gemenskaper redan är etablerade. Vi vill här framhålla att det ibland är mindre tydligt vilken av grupperna våra respondenter talar om, framförallt vid de tillfällen när de tar sin utgångspunkt i sig själva, för att efterhand tala mer generellt om eller för ortsbefolkningen.

De gränser som invandraren möts av, enligt våra respondenter, är bland annat de värderingar som respondenterna, mer eller mindre, delar med sin omgivning, liksom ett gemensamt språk och likartat beteende. Framförallt konfronteras den nyanlände med ortsbefolkningen, en grupp som generellt tycks dela uppfattningen om att alla känner varandra, vilket förstärker dennes roll av att inte tillhöra. Kännedomen om invandrarens bakgrund är många gånger knapphändig, vilket förfrämligar personen ifråga än mer, menar respondenterna. Kvaliteterna, som Simmel (1995) benämner dem, kan vara mer eller mindre annorlunda respondenternas och deras omgivnings. Utseende, beteende, språk, kultur samt religionstillhörighet tycks här vara de mest framträdande och avgörande kvaliteterna. Detta kan förklara varför flera respondenter menar att vissa invandrare i mindre utsträckning faktiskt ses som invandrare. Ursprungligen har exempelvis andra nordbor, dels befunnit sig geografiskt närmare gruppen, dels delar de många gånger de kvaliteter som råder i gruppen, vilket exempelvis människor från muslimska länder i mindre utsträckning tycks göra. Om det överhuvudtaget funnits några

barriärer mellan gruppen och västerländska invandrare har de lättare brutits ner, när de från början inte varit alltför solida.

Främlingens ställning, som Simmel (1995) beskriver den, kommer även här till uttryck i form av att invandrarna finns på orten, men att det samtidigt inte finns några etablerade band till dem. De är således nära och distanserade på en och samma gång. Framförallt anses de av övriga gruppmedlemmar, i första hand ortsbefolkningen, inte som jordägare, för att använda Simmels (ibid.) symbolik. Jordägarna, vilka här i fysisk bemärkelse är, eller åtminstone uppfattas som, svenskar samt liksom hos Simmel (ibid.) i överförd betydelse de individer som är välkända för gruppen. För att uppfattas som svensk tycks det i huvudsak handla om kvaliteterna beteende, språk och sysselsättning, enligt våra respondenter, och utifrån dem själva mindre om kultur och religion, vilket de tror att den övriga ortsbefolkningen generellt också betonar. Oavsett ursprung uppfattar flera av respondenterna vännerna samt deras föräldrar som svenskar, i och med att de har ett svenskt beteende, talar språket flytande samt att de vuxna arbetar. Respondenterna har vidare etablerat olika band till dessa personer och vice versa, vilket innebär att invandraren fortsätter att ses som en invandrare så länge dessa kvaliteter och band saknas. För att istället använda Goffmans (2000) teatermetafor ingår inte invandraren i något av de team som den övriga ortsbefolkningen tillhör, och får inte heller tillträde till deras bakre regioner så länge en upplevd gemenskap och förtroenhet inte etablerats.

Det abstrakta förhållandet, vilket Simmel (1995) redogör för, kommer även till uttryck här gentemot invandraren. Så länge invandraren förblir invandrare inför gruppen, tycks den enda gemensamma nämnaren mellan svenskarna och invandrarna vara att de alla är människor. I såväl den lilla gruppen, bestående av våra respondenters respektive vänskapskrets och familj, som i den stora gruppen, det vill säga ortsbefolkningen, delas bland annat kultur, värderingar och beteende, för att inte säga ett liknande utseende många gånger. Detta är kvaliteter som de delar med många andra svenskar i landet, men tycks ändå vara tillräckligt verkningsfulla för att hålla gruppen samman. Det tycks dock som att våra respondenter inte i riktigt lika hög grad, jämfört med hur de beskriver ortsbefolkningen generellt, är villiga att acceptera denna gränsdragning och tycks sålunda mer accepterande av och mottagliga för ett heterogent samhälle.

Bland annat genom att betona de kvaliteter hos invandrarna som inte är gemensamma för dem och svenskarna, uppstod för några år sedan ett spänt förhållande gentemot invandrarna på orten. Liksom hos Simmel (1995), tycks Ortsbefolkningen här tagit fasta på de kvaliteter som är mer eller mindre gemensamma för invandrarna på orten, det vill säga ett främmande språk, ett annorlunda utseende och inte minst ett främmande ursprung. Även de grupperingar som rådde; svenskar umgicks med svenskar, invandrare med invandrare, förklarar våra respondenter berodde på att invandrarna, liksom svenskarna, kände samhörighet med varandra. Genom dessa generaliseringar hamnar individen i skymundan, vilket också Simmel (ibid.) skriver. Framförallt handlade det här om, att det som individer gjort sig skyldiga till, även drabbade övriga invandrare på orten. Detta stämmer likväl överens med Allport (1998), eftersom dåliga erfarenheter av ett fåtal personer gav upphov till generaliseringar. Även enligt Allport (ibid.) hamnar individen således i skymundan och samtliga invandrare, i det här fallet, blev istället bedömda utifrån grupptillhörighet; invandrarskapet.

Den geografiska närheten till invandrare har dock också medfört positiva ting, enligt våra respondenter. Enligt Allport (1998) är det nämligen också möjligt att uppskatta andra för olikheternas skull, såsom här exemplifieras med mat, musik och mode. Men även för individualiteten, vilket några av respondenterna påpekar, att alla människor inte är identiska. Flera respondenter menar vidare att invandrare i hög grad bör få behålla sin kultur från hemlandet, vilken även berikar andra människor, samt religionen. Några av respondenterna menar vidare att de själva kan komma att utgöra "främlingen" någon gång i framtiden och försöker handla gentemot invandrare på orten med hänsyn därtill (Simmel, 1995).

3.3 Beteende i vardagen

I följande empiriavsnitt presenterar vi hur respondenternas beteende yttrar sig i förhållande till invandrare och andra människor i deras omgivning och kompletterar därmed bilden av förhållandet mellan invandrare och svenskar från ovanstående avsnitt. I efterföljande analys använder vi oss av Goffmans teatermetafor (Goffman, 2000; Hughes & Månsson, 1995).

Flera av respondenterna uppger att de tror sig ändra sitt beteende i mötet med invandrare. Några av dem menar att de gör det avsiktligt, andra tror sig göra det omedvetet. En respondent är däremot övertygad om att en beteendeförändring inte sker. Några av intervjupersonerna motiverar denna förändring i beteendet med att det är synd om invandrarna och därför uppträder de mer vänligt mot dem än mot svenskar. En respondent uppger att detta

till och med kan medföra att man ”daltar” med invandrarna. Några av respondenterna berättar att de troligtvis talar tydligare och lyssnar mer uppmärksamt för att missförstånd inte ska uppstå, andra menar att de blir mer vaksamma på vad de säger och hur de skämtar, för att inte heller här riskera att bli missförstådd eller såra personen ifråga. En respondent berättar att det inte skulle kännas rätt att klä sig i vissa kläder, exempelvis ”Sverige-tröjor”, om respondenten mot förmodan skulle vilja detta, eftersom respondenten tror att detta skulle kunna uppfattas som stötande.

Det tycks som om samtliga av de intervjupersoner som ändrar sitt beteende gör det i större utsträckning i mötet med invandrare som kulturellt, religiöst och språkligt skiljer sig mer från svenskar, än vad övriga invandrare gör. Några av respondenterna menar exempelvis att de hyser stor respekt för islam, och anstränger sig för att inte förolämpa muslimer och deras tro. Ytterligare försiktig är en respondent om det dessutom gäller en person från första generationens invandrare. En av respondenterna, som ibland tror sig bli en annan person i interaktionen med invandrare, berättar:

När det är till exempel några lektioner med några muslimer då, man vet ju inte riktigt hur dom, vad heter det, tänker, ser en själv och man försöker ju vara, man kan ju inte vara helt lössläppt. Dom har ju en ändå en viss syn på oss tjejer så ju... /---/ Jag försöker vara rätt så lugn och sansad, och försöker prata ordentligt och vara trevlig mot dem, så att dom inte ska få andra uppfattningar (Respondent 1).

En annan respondent uppger att det skulle krävas en mer försiktig och mildare jargong mot en invandrare som exempelvis kommer från ett krigshärjat land än vad som kanske behövs när det handlar om att lära känna en svensk person eller någon från ett annat västerländskt land. Respondenten menar att en ny elev i klassen, svensk eller från ett annat västerländskt land, troligen skulle komma snabbare in i klassen och gemenskapen, eftersom denne skiljer sig mindre åt från övriga elever. Gällande en ny klasskamrat från något annat land, säger respondenten:

Alltså, inte, inte, jag skulle gå fram försiktigare med honom jag skulle liksom inte börja så här skämta och sådant, skoja, utan jag skulle nog försöka liksom kolla av honom lite först typ och se lite alltså, kanske höra vad han har varit med om lite, berätta, prata liksom lite allvarliga saker först innan man liksom börjar få samma jargong som man liksom har med liksom alla andra här ute. För att jag vet inte, man liksom för att förstå, liksom ja, för att veta vart man har honom lite grand, vad han tycker och tänker liksom och såhär så man vet, så man vet vad som är okej att prata med honom om liksom och skämta med honom om och lite sådana grejer /.../ (Respondent 6).

I viss mån tycks även misstänksamhet mot människor som skiljer sig från svenskar finnas hos några av respondenterna, vilken de menar bland annat har sitt ursprung i den bild media ger samt otillräcklig kunskap om invandrarnas religion och samhällssystem i hemlandet. En av respondenterna berättar om varför beteendet är annorlunda gentemot invandrare:

Jag kan vara mer misstänksam, även fast det är inget medvetet, det är inget som man vill göra. Men jag tror säkert att man gör det lite, speciellt nu efter allt det som har hänt här i x, kan jag tänka lite så, sedan när man hör på TV och nyheter och så vidare. Omedvetet gör man säkert så. /---/ 'Snart blir jag påhoppad och blir jag säkert lurad' och så vidare (Respondent 7).

Det är dock inte endast för invandrarens skull som intervjupersonerna reflekterar över sitt beteende gentemot dem. En av respondenterna menar att det likväl handlar om vilken bild invandraren får av det svenska folket och framhåller betydelsen av att ge ett gott intryck samt vara en god förebild för hur svenskar är.

Några av de intervjuade menar att de ser till individen och inte enbart till dennes ursprung. I mångt och mycket handlar det istället om vilken attityd personen ifråga har mot dem, vilket därmed även gäller svenskar. En av respondenterna säger:

Alltså, man vill ju inte bete sig på ett sätt mot svenskar och ett sätt mot invandrare, för att det är ju personer som personer. Man anpassar sig ju efter hurdan personlighet människan har, inte efter vilken nationalitet den har (Respondent 2).

Näst intill samtliga är dock eniga om att de är rädda för att framstå som främlingsfientliga, vilket är en av anledningarna till att några av dem betar sig annorlunda mot invandrare än mot svenskar. Några av respondenterna framhåller att det går stick i stäv med deras värderingar och att de därför skulle reagera starkt om de utpekades som fientliga mot invandrare. De skulle exempelvis bli ledsna, arga eller förbannade. De flesta av respondenterna framhåller att de skulle försvara sig mot sådana anklagelser och förklara för personen som anklagade dem vart de egentligen står i frågor gällande invandrare. Det framgår även hos några av respondenterna att det ibland kan vara svårt att uttrycka sin åsikt under diskussioner i klassrummet angående invandrare och invandring. En av respondenterna menar att ens åsikt kan misstolkas och klasskamraterna kan få för sig att man är främlingsfientlig. Vidare framkommer det hos några av respondenterna att de troligtvis inte skulle kunna eller vilja umgås med någon som hade rasistiska åsikter. De flesta av de intervjuade menar att de kompisar som de mest umgås med delar samma värderingar som de själva. En av respondenterna är dock inte rädd för att framstå som främlingsfientlig. Detta motiverar respondenten just med de värderingar respondenten har och ser därför inte heller risken att uppfattas som främlingsfientlig.

Några av intervjupersonerna menar att missförstånd ibland uppstår mellan invandrare och svenskar, där de som svenskar beskylls för att vara rasister. Två av respondenterna berättar:

Det är väl det här om man skulle hamna i bråk, så är det väl alltid någon som skulle kläcka ur sig att man är rasist eller vad som helst. Fast det egentligen inte handlar om det för fem öre. /.../ Det har man ju varit med om flera gånger att det är kompisar som har åkt på stryk för att dom har börjat tjabba med invandrare, men så kommer hela hans gäng och undrar vad det är frågan om egentligen och då börjar dom snacka och kalla mig det och det och det (Respondent 8).

Ja, jag vet ju tillfällena då det har varit ute och killar med ett annat ursprung har raggat på en och man liksom sagt nej. Då har man ju fått det att man är en svensk hora, 'du vill inte därför att jag är invandrare'. Vid dom tillfällena kan man känna lite sådär att det kan bli obehagligt, att man inte vill framstå som att det är därför. För det är det ju inte, egentligen (Respondent 4).

De flesta av respondenterna menar att det i allmänhet inte pratas så mycket om invandrare och att när det väl sker har det ofta hänt något på orten, vilket givit upphov till oenigheter mellan svenskar och invandrare. Några av intervjupersonerna menar vidare att folk kan prata om att invandrare stjälar och någon berättar att det ibland under ett samtal kommer fram att en invandrare varit "störig" och tar mer plats än andra. Överhuvudtaget tror många av våra respondenter att folk har fördomar, något som en av respondenterna tror är svårt att komma undan. Människor tycks vidare, enligt några av respondenterna, ha en förmåga att ofta generalisera. En av de intervjuade tror att detta beror på att människor i allmänhet inte förstår invandrarens språk och inte känner till dennes bakgrund. Medan flera av intervjupersonerna således menar att det oftast är i negativa termer invandrare omtalas, menar några av respondenterna att det också sker i positiva ordalag. En annan respondent menar att det är väldigt känsligt att prata om invandrare eftersom det alltför lätt kan uppstå missförstånd.

3.3.1 Analys

Vi tar här ett kliv in i teaterns värld för att söka tolka de beteendeförändringar flera av våra respondenter redogör för. I Goffmans (Hughes & Månsson, 1995) teatermetafor förvandlas samtliga människor till skådespelare i den mellanmänskliga interaktionen, för att också många gånger utgöra medaktörer och publik. I denna analys överlåter vi dock skådespelarrollen till våra respondenter, eftersom det är dessa vi utgår ifrån.

Eftersom våra respondenter först och främst ser en skillnad i hur de agerar gentemot de människor de står nära och dem som de inte känner, tycks de bakre och främre regionerna få en framträdande plats (Hughes & Månsson, 1995). I mötet med invandrare, främst från de kulturer som skiljer sig mycket från den svenska, är flera av respondenterna rädda att framstå som främlingsfientliga. Oron tycks grunda sig i att själva bli missuppfattade samt att ge uttryck för något som kan såra personer de möter. Denna oro infinner sig således framför kulisserna; den främre regionen, för att inte förekomma i de bakre regionerna. Skillnaden

ligger i att de människor respondenterna är förtrogna med också känner dem väl och risken att framstå som främlingsfientlig tycks därmed nästintill obefintlig. På scenen får skådespelaren däremot välja sin fasad med tillhörande rekvisita med omsorg, vilket vi anser att respondenterna ger uttryck för. Bland annat beskriver några av respondenterna; en vänlig framtoning, lyssnar uppmärksamt på sin medaktör, skämtar inte om vad som helst och framförallt, vilket en av respondenterna lyfter fram, väljs viss rekvisita bort – ”Sverigeträn”. Det är denna fasad, om än den för var och en skiljer sig åt i detaljerna, som de uppvisar på scenen och med vilken de förmedlar till publiken och medaktörer vad de tycker och tänker samt hur de vill bli uppfattade. Det är viktigt att poängtera att denna roll som skådespelaren presenterar inte är mindre genuin än hur våra respondenter anser sig vara som personer. När fasaden läggs åt sidan bakom kulisserna, i den bakre regionen, framträder nämligen en person med samma värderingar som förmedlats som skådespelare. I skådespelarrollen vill de endast påvisa att de faktiskt är öppna och accepterande mot sin publik med det medel de har till sitt förfogande – fasaden. I varje situation förutsätter skådespelaren dessutom att publik och medaktörer tar det de presenterar på allvar (Goffman, 2000).

Även klassrummet får här sägas utgöra en främre region, vilken våra respondenter dessutom flitigt besöker, och några av intervjupersonerna uppger att också här är det viktigt att inte bjuda in till misstolkningar. Det kan såväl gälla under diskussioner om invandrare och invandring, som om det skulle komma en ny elev till klassen. Det tycks dock hos våra respondenter som att fasaden inte behöver vara lika genomarbetad i mötet med exempelvis andra västerlänningar. Åtminstone tillåter de ett och annat skämt smita i genom fasaden i ett tidigare skede än i mötet med människor, vars ursprung är geografiskt sett mer avlägset. Ett opassande skämt skulle troligtvis inte ses som en incident i denna situation, eftersom respondenterna tror sig ha mer gemensamt med andra västerlänningar. De respondenter som framhåller personlighet framför ursprung tycks mena att de väljer fasad utifrån det bemötande de får från personen ifråga (Goffman, 2000).

I det förhållande mellan aktör och publik som Goffman (2000) beskriver, söker människor framhäva det positiva framför det negativa i den pågående interaktionen framför kulisserna, vilket tycks överensstämma med våra respondenters agerande. Det är först i de bakre regionerna som fasaden helt och fullt lämnas därefter och det blir möjligt för respondenterna att ventilera även negativa attityder gentemot någon annan, i de sällsynta fall detta sker. Här talar respondenterna ledigt om vad som faller dem in och är i slutändan ändå medvetna om att

detta inte kommer att få negativa följder, i och med att de alla delar samma värderingar. Om vi menar att vänskapskretsen här utgör ett team och en av medlemmarna inte skulle dela dess värderingar, skulle däremot troligtvis denna person få lämna området och upphöra att tillhöra teamet. Detta utifrån vad en av respondenterna säger gällande rasistiska åsikter (Goffman, 2000).

Det framkommer hos några av respondenterna att det funnits situationer i vilka de blivit kallade för eller sedda som främlingsfientliga, trots den fasad de använt sig av. Våra respondenter tycks vara väl medvetna om de värderingar de har, och tycks vidare kunna reparera fasaden genom att än en gång och tydligare använda sig av sitt talmönster för att övertyga publiken och medaktörer (Hughes & Månsson, 1995).

Några av respondenterna påpekar att den förändring i beteendet som ofta sker i mötet med invandrare, inte endast behöver vara för invandrarens skull eller för respondentens egen. Den kan också bero på att respondenterna vill att omgivningen ska få den uppfattning om det svenska folket i sin helhet, som de presenterar under sina respektive framträdanden. Om vi menar att den enskilde respondenten här ingår i ett team blir dennes framträdande därmed talande för hela teamet; svenskar. En av respondenterna framhåller detta som en viktig anledning till att beteendet gentemot invandrare kan vara annorlunda än mot exempelvis främmande svenskar (Goffman, 2000).

Allports (1998) diskussion kring fördomar tycks vidare stämma in på mycket av det några av respondenterna berättar. Respondenterna menar att de själva och människor i allmänhet får en negativ bild av många invandrargrupper genom sådant de hör talas om, bland annat förmedlat genom media. Tillsammans med otillräcklig kunskap om invandrare och en del dåliga erfarenheter av några invandrare skapar detta generaliseringar samt negativa fördomar, vilket ibland resulterar i en misstänksamhet mot vissa invandrargrupper.

3.4 Varifrån kommer åsikterna?

I detta avsnitt presenterar vi varifrån intervjupersonerna tror sig ha fått sina tankar och åsikter. I analysdelen presenteras en jämförelse av våra resultat och de som kommit fram i Lindströms (2002) och Lange och Westins (1993) studier. Vi använder oss även av Allport (1998) och hans beskrivning av fördomar samt Goffmans (2000) teatermetafor med fokus på regioner. Den senare även med stöd av Hughes och Månsson (1995).

Nästan samtliga intervjuade menar att de åsikter de har gällande invandrare har skapats utifrån deras uppfostran, media, skolan och människor, framför allt kompisar, vilka de har i sin omgivning. En av respondenterna menar dock att det endast handlar om respondentens egna värderingar. Enligt de flesta intervjuade personer har föräldrarnas åsikter spelat störst roll. En av respondenterna menar att föräldrarna och skolan, vilken respondenten anser ha varit mycket upplysande i invandrarfrågor, spelat en avgörande roll för hur respondenten resonerar kring frågor gällande invandrare:

Det står så mycket hela tiden i tidningar och på TV och man vet ju inte riktigt vad man ska tro, men har man fått en bra bakgrund och alltså fått vissa värderingar från sina föräldrar och familj och från skolan så tror jag man har lättare att stå emot allt som, allt som skrivs och man har lättare att skilja ur vad som kanske är sant och vad som, vad man ska tro och inte tro helt enkelt (Respondent 3).

När det gäller skolans påverkan av åsikter och värderingar tycks det dock finnas delade meningar hos respondenterna. Å ena sidan menar några av dem, att de diskussioner som förekommer i klassrummet är berikande, eftersom respondenterna genom dessa lär sig ta ställning till många gånger svåra frågor samt att skolan gjort invandrare till en naturlig del av livet. Å andra sidan uttrycker en annan respondent att det tycks finnas en gemensam åsikt som de flesta i klassen tenderar att samlas kring. Detta, menar respondenten, gör det svårt att säga exakt vad man tycker, eftersom respondenten tror att det undermedvetet sker en påverkan från övriga elever.

Enligt en av respondenterna är det i princip omöjligt att undgå medias framställning av invandrare. En annan menar vidare att media bär ansvaret för den negativa stämpel respondenten anser att invandrare fått. Dock uppger intervjuade personer att de är medvetna om den förvrängda bild media kan ge av invandrare, och anammar därför inte denna helt och hållet. Vidare råder det delade meningar gällande media. Medan några menar att media förmedlar en negativ och felaktig bild av invandrare, framför allt pekade muslimer ut som terrorister och allmänt elaka, menar en annan respondent att media förmedlar en bra och neutral bild. Denna respondent anser att media försöker ge samhället en neutral bild där både invandrare och svenskar får komma till tals och inte någon av dem blir heller smutskastad. Så här uttrycker sig respondenten om media:

Jag har alltid uppfattat det som att det är, man, dom försöker ju inte klanka ner på några folkgrupper. 'Så är bara dom från Bosnien-kriget, dom är ju så ju...' Dom försöker inte klanka ner på en viss grupp så ju (Respondent 1).

En respondent anser att en personlig utveckling skett under gymnasieåren. Till skillnad från när respondenten var yngre och gjorde andras åsikter till sina egna, är det nu lättare att stå för

sina åsikter. Tidigare fanns det också en tendens hos respondenten till att vara negativt inställd gentemot invandrare. En annan respondent uppger att med kunskap följer också vetskap om att det inte bara är invandrare som besitter dåliga egenskaper, utan att detta i lika stor utsträckning gäller svenskar. I och med detta anser sig respondenten bli mer positivt inställd till invandrare. En tredje respondent påpekar att det är viktigt att reflektera över vad man egentligen tänker och tycker:

/.../ när man märker att folk som har åsikter och inte bygger sina tankar på något mer än fördomar så tycker jag att man borde tänka efter, varför man tänker och tycker så... och vad man har för... rätt att göra det, liksom (Respondent 4).

En respondent tror inte att samhället har förändrats i stor utsträckning de senaste tjugo åren när det gäller inställningen till invandrare, utan att det istället är den egna utvecklingen och mognaden som fått respondenten att bli mer positivt inställd till invandrare. Vidare har intervjupersonen skapat sig en positiv uppfattning om invandrare tack vare att de invandrare som finns i umgängeskretsen är bra människor vilket gjort det lättare att dra alla invandrare över en kam i positiv bemärkelse.

3.4.1 Analys

Likväl som de ungdomar Lindström (2002) intervjuat, anser de flesta av våra respondenter att media är en viktig källa från vilken de hämtar information och formar många av sina åsikter utifrån. Även Lange och Westin (1993) uppvisade i sin undersökning att media påverkar ungdomar vilket vidare har ett samband med positiva attityder gentemot invandrare och invandring. Detta samband kan emellertid inte vi utläsa hos våra intervjupersoner, vilka dock inte tycks ha låtit den negativa bild de anser att media förmedlar, påverka dem i hög grad i sin inställning till invandrare. Vidare är respondenterna såväl i Lindströms (2002) studie som i vår, eniga om att föräldrarna och uppfostran varit de viktigaste källorna till de åsikter och värderingar de utformat. Det är vidare en positiv bild av invandrare som samtliga respondenter fått förmedlad av föräldrarna. Däremot, till skillnad från ungdomarna i Lindströms (ibid.) studie, anser flera av våra respondenter att skolan varit upplysande i frågor rörande invandrare.

Allport (1998) menar att generaliseringar inte alltid behöver resultera i en fientlig inställning till en specifik grupp, vilket också en av våra respondenter uppvisar i sin syn på invandrare. Bidragande är här de positiva erfarenheter respondenten har av invandrare, genom de kompisar med invandrarbakgrund som finns i umgängeskretsen. Respondenten har utifrån

dessa erfarenheter skapat sig positiva fördomar och tror därmed gott om alla invandrare, istället för det motsatta.

Utifrån vad våra respondenter uppger menar vi att samvaron med deras respektive familj samt kompisar här kan sägas ta plats i den bakre regionen, för att media och skola snarare tillhör den främre. Vi menar att respondenterna själva motiverar denna åtskillnad i sina redogörelser varifrån de skapat sina åsikter gällande svenskar och invandrare, samt förhållandet dem emellan. Genom respondenternas respektive uppfostran tycks var och en ha format sina grundläggande värderingar, vilken tillsammans med kompisars samvaro och ömsesidigt åsiktsutbyte medfört en stabil grund att stå på i de främre regionerna. I respektive vänskapskrets samt familj tycks vidare värderingarna vara desamma hos individerna. Det har således skett en påverkan av åsikter och värderingar hos våra respondenter i den bakre regionen, vilka de vidare använder sig av i den fasad de presenterar i den främre regionen (Goffman, 2000).

Framförallt påpekar några av våra respondenter, att denna grund att stå på medfört att de till viss del kan motstå den bild media förmedlar av invandrare och invandring. I den främre regionen sker sålunda en påverkan genom bland annat media, där rekvisita – talmönster exempelvis, används för att söka övertyga publiken, vilken även våra respondenter tillhör, att presentationen är sanningsenlig (Hughes & Månsson, 1995). Flera respondenter menar att också skolan varit betydelsefull i detta avseende, det vill säga i formandet av deras personliga värderingar, vilka avspeglas i deras respektive fasader. Dock framhåller en av respondenterna, vilket snarare påminner om ett ”teamtänkande”, att var och en av eleverna omedvetet tycks påverka varandra att presentera en fasad, vilken är gemensam för dem alla. Genom att låta sig påverkas från olika håll tycks således flera av våra respondenter lära sig en roll, vilken de presenterar under sina respektive framträdanden på scenen – exempelvis den roll som tar avstånd från främlingsfientlighet. Våra respondenter har således lärt sig att stå upp för de värderingar de faktiskt har – de som gäller även när ridån går ner (Goffman, 2000).

4. SLUTDISKUSSION

Syftet med denna uppsats har varit att analysera om och hur ungdomar reflekterar kring invandrare och svenskar, förhållandet dem emellan samt varifrån dessa tankar kommer. Flera av våra respondenter har pekat på komplexiteten med att avgöra vem som är svensk respektive invandrare. Flera faktorer har varit återkommande; utseende, språk, värderingar, religionstillhörighet, kultur samt beteende, vilka tar sig olika uttryck hos svenskar respektive invandrare. Dessa faktorer, samt huruvida respondenterna har etablerat en personlig relation till invandraren, tycks vidare vara avgörande för i vilken utsträckning personen ifråga uppfattas som en invandrare – eller inte. Flera av våra respondenter har lyft fram generaliseringar och fördomar gentemot invandrare, som förklaringar till det spända förhållande som tidigare förelåg mellan svenskar och invandrare på orten. Respondenterna betonar att de själva inte är främlingsfientliga och flera av dem tydliggör även detta i sitt uppträdande gentemot invandrare. Huvudsakligen tror sig våra respondenter reflektera såsom de gör, kring invandrare och svenskar samt förhållandet dem emellan, med utgångspunkt i uppfostran, skolan, vännerna samt media.

Den största oron, när vi stod inför att skriva denna uppsats, handlade inte om att hela arbetet låg - framför oss. Istället rörde den vårt val av respondentgrupp; ungdomar. Inledningsvis bestod oron i att någon eller några inte skulle dyka upp till intervjun, men framförallt att de inte skulle ha någonting att säga. Vi försökte själva att tänka tillbaka på gymnasietiden - hade vi engagerat oss och försökt vårt bästa i en intervjusituation? Hade vi överhuvudtaget haft något att säga? – samt sätta oss in i deras situation – hade vi känt oss bekväma i intervjusituationen? I och för sig hade det varit intressant i sig om våra respondenter, av olika anledningar, inte svarat på våra frågor, vilket skulle ha givit oss en helt annan analys vid handen. Med facit i hand var dock oron obefogad, eftersom ungdomarna hade mycket att säga, fann våra frågor relevanta och flera uttryckte efteråt att det varit roligt att ställa upp. När vi lämnade orten för intervjuerna började vi fundera över det faktum att några av våra respondenter sagt att de inte funderat tidigare kring de frågor vi ställde till dem. En mindre oro uppstod över att vi på något sätt kunde ha påverkat ungdomarna negativt. Genom våra frågor hade vi faktiskt öppnat upp för att det finns skillnader mellan svenskar och invandrare, liksom att relationen dem emellan är värd att uppmärksamma. Som socionomstuderande är detta vida känt, att ett fenomen måste upp till ytan för att överhuvudtaget kunna erkännas som ett problem och för att därefter förhoppningsvis åtgärdas. Detta betyder dock att grupper i

samhället ofta också blir utpekade som problembärare. Glädjande nog, enligt oss, tycks våra respondenter vara medvetna om de fördomar som finns gentemot invandrare och att därmed också svenskar motverkar en sund relation till människor med andra etniska bakgrunder. Dessutom kan det inte vara fel om ungdomarna i högre grad blivit medvetna om de åsikter de har. Om inte annat är det en stor del i utvecklingen av en vuxenidentitet.

Under förberedelserna, innan vi gick in i intervjusituationen, spekulerade vi kring huruvida vi skulle ha kunnat dra nytta av att ha testat vår intervjuguide på en utomstående person. Vi var dock medvetna om att det tyvärr inte funnits utrymme för detta. Som vi trodde visade det sig att flera av våra respondenters svar väckte frågor hos oss, vilka i sin tur hade varit relevanta att ha med i intervjuguiden. Under den första intervjun gav respondentens svar oss idén huruvida det är möjligt att upphöra att vara invandrare, vilket vi fann intressant. Vi tog därför fasta på detta och ställde frågan till resterande respondenter – är det möjligt att upphöra att vara invandrare? Under den sista intervjun dök en annan fråga upp - är det viktigt att bli svensk? Naturligt nog var det då för sent att ställa denna fråga till övriga intervjupersoner. Tyvärr. Även om vi utifrån övriga svar kan anta hur våra respondenter skulle ha svarat, hade deras respektive resonemang och motivering varit intressanta att höra, enligt vår mening. Givetvis ska det sägas att det här är något att räkna med i en intervjusituation och vidare att avgränsning i syfte och frågeställningar faktiskt är ett måste.

Våra respondenter visar vidare tydligt på komplexiteten av begreppet invandrare i sina respektive definitioner. Såväl att begreppet täcker in många kriterier, men också att ordet invandrare har olika laddning för våra respondenter – allt från ett bra och neutralt ord till en efterfrågan av ett nytt ord att ersätta det gamla med, på grund av begreppets negativa laddning. Nästan fyra decennier har passerat sedan ett sådant byte gjordes förra gången, invandrare ersatte den gången utlänning, med samma motivering – ordet utlänning hade fått en alltför negativ innebörd (Allwood & Franzén, 2003). Enligt flera av våra respondenter har vi alltså hamnat där igen. Om än endast en spontant efterfrågar ett nytt begrepp, är det flera som känner sig besvärade av att använda ordet. Framförallt skulle några av respondenterna inte använda ordet i närvaron av invandrare. Eftersom respondenterna tycks eniga om, att det i synnerhet är media som bär ansvaret för denna negativa innebörd begreppet fått, är det rimligt att ställa sig frågan huruvida ett nytt byte egentligen skulle resultera i en förbättring i det långa loppet? I den utsträckning media faktiskt påverkar människor och även fortsättningsvis ger etnicitet ett förklaringsvärde till de händelser, vanligtvis negativa sådana, som sker i

samhället och att också människors benägenhet att generalisera kring grupper av människor inte minskar, är det skäligt att tro, enligt oss, att inte endast ett nytt begrepp skulle rädda situationen. För detta tycks problemet nämligen alltför komplext, enligt vår mening.

Det var vidare intressant att höra att flera av ungdomarna ändrar sitt beteende när de kommer i kontakt med människor med utländsk bakgrund. Med handen på hjärtat finner dock inte någon av oss det uppseendeväckande, i och med att vi faktiskt också tror oss ändra vårt beteende i viss mån i olika situationer. Baksidan av detta, vilket också respondenterna tycks medvetna om, är den åtskillnad på människor som detta trots allt innebär; fördelen får väl sägas vara att respondenterna likväl är medvetna om den främlingsfientlighet som faktiskt finns i det svenska samhället, och att de för allt i världen inte vill förknippas med denna. Om vi menar att Lange och Westin (1993) har rätt, har vi glädjande nog åtta ungdomar som inte kommer att företräda främlingsfientliga åsikter i framtiden!

Avslutningsvis vill vi presentera några rader från Allport (1998), vilken skriver att påven Pius XII såg värdet i olikheterna mellan kulturella grupper och beskriver detta i sin encyklika med titeln *Unity of people*:

Let this diversity remain, he urged, but let it not be marked by hostility. The unity of people, he said, is a unity attitude - of tolerance and love - not a unity of uniformity (Allport, 1998 s. 43).

LITTERATURFÖRTECKNING

Allport, Gordon W. (1998) *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company

Allwood, C M. & Franzén, E C. (2003) "Tvärkulturella möten" i Allwood, C M. & Franzén, E C. (red): *Tvärkulturella möten. Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Bengts, M., Bruno, U. & Nilson-Puccio, S. (2001) *Den svenska koden – bra att veta för nya och gamla svenskar*. Bromma: KnowWare Publications

Ds 1999:48 *Begreppet invandrare – användningen i lagar och förordningar*. Stockholm: Kulturdepartementet

Elofsson, Stig (2000) *Att leva tillsammans, "svenska" ungdomar och invandrarungdomar om invandrare och flyktinginvandring: en studie av ungdomar i högstadie- och gymnasieåldrar i Helsingborg*. Helsingborg: Skol- och fritidsnämnden

Goffman, Erving (2000) *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Bokförlaget Prisma

Hughes, J A. & Månsson, S-A. (1995) *Kvalitativ sociologi*. Lund: Studentlitteratur

Holme, I & Solvang, M (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Lange, A & Westin, C (1993) *Ungdomen om invandringen*. Stockholm: CEIFO "FEST"-serien

Lindström, Anders (2002) *Inte har dom gjort mej nåt. En studie av ungdomars attityder till invandrare och flyktingar i två mindre svenska lokalsamhällen*. Umeå: Print & Media

May, Tim (2005) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Nationalencyklopedin (1992), Band 9, Uppslagsord: invandrare. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker

Repstad, Pål (2006) *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Simmel, Georg (1995) *Hur är samhället möjligt? Och andra essäer*. Göteborg: Bokförlaget Korpen

SOU 2005:41 *Bortom Vi och Dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

Svenska Akademiens ordlista (1998). 12:e uppl, första tryckningen. Uppslagsord: reflektera. Gjøvik: Norbok a.s.

BILAGA

Intervjuguide

Bakgrund:

- Födelseår?
- Årskurs?
- Är du uppvuxen i den här kommunen?

Del I:

- Vem anser du är invandrare? Varför?
- Vem anser du är svensk? Varför?
- Vad tycker du personligen om förhållandet mellan invandrare och svenskar?
- Har du personligen märkt någon förändring under den senaste tiden i förhållandet mellan invandrare och svenskar? Negativ? Positiv?
- Pratar du med dina kompisar om invandrare? Vad pratar ni då om? Hur pratar ni, hur ”går snacket”?
- Har ”snacket” förändrats den senaste tiden tycker du? På vilket sätt i så fall?

Del II:

- Vad fyller användningen av begreppet invandrare för funktion för dig?
- Är det väsentligt för dig att göra åtskillnad mellan invandrare och svenskar? Varför? Varför inte?
- Tror du att du betar dig annorlunda mot invandrare än mot svenskar? På vilket sätt i så fall? Varför?
- Tänker du mer på hur du betar dig mot invandrare än mot svenskar? Kan du ge något exempel i sådana fall? Varför?
- I vilken utsträckning och på vilket sätt har du människor med invandrarbakgrund omkring dig?

- Hur ser du på människor med invandrabakgrund som finns i din vänskapskrets/närhet? Gör du någon skillnad på dessa och andra invandrare? Om du inte har någon med invandrabakgrund i din närhet, hur tror du att det då skulle se ut?
- Finns det situationer då du är rädd för att bli betraktad som främlingsfientlig? I så fall vilka?

Del III:

- Varför tror du att du tänker som du gör kring dessa frågor? Tror du att du blivit påverkad någonstans ifrån, i så fall varifrån?
- Känns det relevant för dig att svara på och tänka kring dessa frågor? Varför? Varför inte?